

MŰSZAKI KÖNYVTÁROSONK

irják

A VÁLLALATI IRODALOM A MŰSZERIPARI KUTATÓ INTÉZET KÖNYVTÁRÁBAN.

A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának egyik munkatársa nemrég igen érdekes összefoglaló tanulmányt közölt a Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatójában arról, mit jelent a vállalati irodalom gyűjtése és feldolgozása a műszaki könyvtárak számára. A cikk módszeresen vizsgálta a "tudomány és a könyvtárak részéről sokáig mellőzött dokumentumok" problémáját, méltatta fontosságukat, felsorolta fajtaítt és megjelenési formáítt, és tisztázta a terminológiai kérdéseket, megjelölte a beszerzés forrásait és módjait, a külföldi példák és az ország legnagyobb műszaki-tudományos könyvtárában kialakult gyakorlat alapján tanácsot adott azok egyszerűsített leltározására és feldolgozására, valamint célszerű elrendezésére és raktározására. Befejezésül utalt az ilyen dokumentumok felhasználási módjára és néhány fontosabb hazai és külföldi gyűjtőhelyére. Amint a tanulmány írója megjegyezte: "főként elvi kérdésekkel, és nem a hazai műszaki könyvtárak gyakorlatával" foglalkozott. "Az országos felmérés e téren még nem történt meg, nincsenek arra vonatkozó adataink, hogy az üzemek, import-export cégek, stb. könyvtáraiban mennyi anyag halmozódott fel, s azt hogyan kezelik. E kérdés kidolgozása további feladat".

Ennek a "további feladatnak" mielőbbi teljesítését szeretnénk előmozdítani, amikor röviden beszámolunk a Műszeripari Kutató Intézet könyvtárában "felhalmozódott" anyagról.

A Műszeripari Kutató Intézet prospektusok és katalógusok között jött a világra. 1950-ben Magyarországon még nem volt számottevő műszeripar, sem annyiféle és olyan nagy

száma műszer, mint ma. Akik a háború szörnyű pusztításai után meg akarták teremteni a műszeripart, azoknak ismerni kellett a külföldön gyártott műszerek minden fajtáját, mivel tervezni csak megbízható információk, pontos adatok alapján lehet. Tájékoztatást nyújtó külföldi folyóiratok, könyvek csak kis számban álltak rendelkezésre. Kevés volt a beruházásra fordítható külföldi deviza. Fel kellett mérni a szükségleteket, mérlegelni a lehetőségeket, kitűzni a célokat. Az induláshoz, mérésekhez, kísérletekhez a legmegfelelőbb külföldi műszereket a legelőnyösebb áron kellett beszerezni. A korábban is gyűjtött és most a különböző országokból és gyárakból bekért, kiküldetésekből, kongresszusokról, vásárokról hozott prospektusok és katalógusok megbízható keresztmetszetet nyújtottak az európai műszeripar fejlődéséről és fontos segítséget jelentettek a problémák megoldásához. Ezenkívül lehetőséget nyújtottak egy hazai célokat szolgáló és nemzetközi igényű műszer-nomenklatura összeállításához, valamint olyan könyvtári szakrendszer kidolgozására, amely egy műszertani és méréstechnikai szakkönyvtárban módot nyújt arra, hogy a kutató egy helyen megtalálja az azonos tárgyra vonatkozó teljes dokumentációs anyagot. Ma ez a törzssanyaga az Intézet műszaki könyvtárában összegyűjtött vállalati irodalomnak.

A prospektusok, katalógusok és árjegyzékek folyamatos gyarapodásának egyik forrása a külföldi kiküldetések. A kiküldetésből/nemzetközi kongresszusok, kiállítások és vásárok, csere-meghívások/ hazatérők adományai nagy mennyiségű külföldi vállalati irodalommal gyarapították gyűjteményünket.

A hazai prospektusokat és katalógusokat a gyártó vállalatoktól, /EMG=Elektronikus Mérőkészülékek Gyára, ORION, stb.,/ vagy a forgalombahozó vállalatoktól /MIGÉRT= Műszer- és Irodagépértékesítő V./ igyekszünk megszerezni, lehetőleg idegen nyelvű kiadásban is. A hivatalos magyar műszer-katalógusokat és -árjegyzékeket rendszeresen megvásároljuk, megszerezük a forgalomba kerülő és számunkra fontos szovjet kiadványokat is.

A gyűjtemény fontos része a beszerzett műszerekkel küldött üzemi-kezelési-utasítások, amelyeknek megőrzését -tapasztalat szerint-, szintén a könyvtár tudja legjobban biztosítani. Arra törekszünk, hogy az Intézetben használt műszerek leírása két példányban legyen meg, s az egyik ne hagyhassa el a könyvtárt.

A technikai bulletinek, üzemi lapok, a külkereskedelmi szervek műszaki kiadványai jórészt ajándékként érkeznek, több-kevesebb pontossággal. Néhány fontosabb kiadványt rendelés útján szerzünk be.

Az elrendezés és raktározás számol az olvasó igényével és a könyvtár szakrendszerével, amely az előbbinek vetülete, hiszen kidolgozásánál elsődleges cél az olvasó érdeke volt. Könyvtárunknak ugyanis -sejtettük - olyan szakrendszer van, amely -végső fokon -, lehetővé teszi, hogy a kutató egy helyen találja meg az egy tárgyra vonatkozó dokumentációt.^{x/} A kutató nálunk is egy meghatározott műszer vagy eljárás leírását keresi /"hamar, mert már tegnap kellett volna!"/, és ismerni akarja az erre vonatkozó eddig alkalmazott megoldásokat. Ha jól értelmezzük Budington és Collison, említett szerző által idézett felfogását, akkor talán éppen az "ideális elrendezési módot" valósítjuk meg, amikor "tárgyuk szerint", "szisztematikusan", a szakrendszerünknek megfelelő, azonos szám alá rakjuk le az egyazon műszerre vagy eljárásra vonatkozó dokumentumokat. Viszont -ugy lehet-, a "helyes elrendezési mód" követelményeinek is eleget teszünk -legalább részben-, amikor a kettőnél több főszakba tartozó műszereket magában foglaló, pl mechanikai, hidrodinamikai, optikai, akusztikai és villamos műszereket együttesen ismertető katalógusokat a cégek betűrendjében helyezzük el, nálunk az általános művek csoportjába, a 0 - 9 rendszer élére. Abban az esetben azonban, ha cserélhető lapokból összeállított, kapcsos kötetről van szó, az ilyen is egyedi részeire bontjuk, és önálló dokumentumként helyezzük el azokat a megfelelő külön-külön tasakokba. Ilyenkor is besorozzuk azonban a kötetek közé a borító és címlapokat, fejezet-címeket, tartalomjegyzéket, vagy ha ilyen nem volt, az előzetesen elkészített tartalmi összefoglalást. A két főszakot érintő katalógusokat "/" jellel kapcsoljuk össze, és a kisebb számmal jelzett dokumentáció előtt helyezzük el. A különféle, de egy főszakba tartozó műszerek ismertetését az összefoglaló műveket jelző szám alá, a főszak élére helyezzük.

A tárolás - a környék rendkívüli porossága miatt is -, a könyvkötészetben e célra készített 22x15x12 és 30x26x12

^{x/} A BÖHM István okl. gépészmérnök, a Műszeripari Kutató Intézet igazgatója által műszaki, különlegesen mérés- és műszertechnikai közép könyvtárak számára kidolgozott szakrendszer lényegében a tizedes számrendszeren alapuló, három számjegyre terjedő, egyszerűsített osztályozó rendszer. A 0-9 számjegyekkel megjelölt tíz főszakot tízes osztással -két ízben-, tíz alosztályra bontja. A műszer- és mérés-technikában már a harmadik számjeggyel eljut az egyedi megjelölésig. Egyetlen általános alosztást használ, a kiterjesztést. A szakrendszer ismertetésével külön cikkben fogunk foglalkozni. Szerk.

cm méretű, kemény kartonlemezből készült, vászonfedelű "tékák"-ban történik. Minden téka hátán szerepel a "Dokumentáció" felirat és tizedes szakrendszerünk megfelelő osztályának száma. A tékában minden osztálynak, alosztálynak vagy egyedi számnak külön tasakja van, ezen írógéppel feltüntetjük a szakrendszer megfelelő számát és a hozzá tartozó címet. A tékákban elhelyezett 3 mm vastagságú, kivehető kartonlemez minden gyűrődéstől, ferdüléstől és dőléstől megóvjaa a prospektuslapokat. A tékák gyűjtő dobozokként szolgálnak. Ha a szakrendszer valamelyik három számjegyből álló jelzete /egyedi száma/ alatt összegyűlt egy kötetre való dokumentum, úgy azt -az évszám megjelölésével -, beköttetjük, és a megfelelő szám mellé besoroljuk. A szakrendben elhelyezett vállalati irodalom 12 polcfolyómétert foglal el, és több mint 9000 dokumentációs egységből áll.

Betűrendes és szakkatalógus - utóbbi az egyedi műszerigmenően - csak a betűrendben elhelyezett katalógusokról készül. A prospektusoknál a szakrendi elhelyezés mindkettőt pótolja /a szakszámhoz tartozó tasakban a prospektusok a gyártó cég betűrendjében vannak elrendezve/.

A nagy villamos energiahálózatok létrejöttével, s az automatika és a komplex szabályozórendszerek kialakulásával, a műszeripar fontossága megsokszorozódott. Az ipari államokban, szerte a világon, kutató intézetekben és gyárakban, sok ezer mérnök, és technológiai szakember foglalkozik a műszerek tökéletesítésével és új, még nagyobb és többféle teljesítményre képes, fokozott pontossága, tartósabb és olcsóbb műszerek tervezésével és előállításával. A nemzetközi vásárok és kiállítások a tökéletesített új műszerek százait mutatják be minden évben. Részletes műszaki leírást nyújtó prospektusok tájékoztatnak e műszerek kiválóságáról, s a világ különböző nyelvein könyvek, folyóiratok regisztrálják a felhasználásuk során kialakult tapasztalatokat.

Ha a magyar kutató és tervező mérnök olyan műszereket akar alkotni, amelyek a külföldi műszerekkel egyenértékűek és - ahol ez lehetséges - azokat fölül is mulják, hogy így a magyar műszer az itthoni felhasználásban pótolhassa a behozottat és ugyanakkor versenyképes lehessen a világpiacon, akkor már az indulásnál ismernie kell a kérdésre vonatkozó legfontosabb dokumentumokat, egészen a legújabb eredményekig.

Intézetünk műszaki könyvtára arra törekszik, hogy ezeket a dokumentumokat minél rövidebb idő alatt feltárja, a könyvkereskedői forgalom, a könyvtári hálózatok és a nemzetközi könyvtári kölcsönzés útján minél teljesebben összegyűjtse, és ne csak passzív, de aktív módon is idejében a kutató rendelkezésére bocsássa.

Irodalom:

- 1.- L.MESTERHÁZI-NAGY Márta: Vállalati irodalom a műszaki könyvtárakban. M.K.T. 1958. 2.sz. p. 21-29 és 3. sz. p. 22-28.
- 2.- Magyar Szabványügyi Hivatal. MNOSZ 11200-53 R. Mérés-
közök és tartozékok. Osztályozás és elnevezés. I/II.k.
Bp. Tervgazdasági Könyvkiadó. 1953.
- 3.- BÖHM István: Klassifikation der Mess und Regelgeräte.
Zusammengestellt von - -. Budapest, 1956. 140 p.
Rotaprint.
- 4.- BÖHM István: Egyszerűsített tizedes osztályozás műszaki
különlegesen mérés- és műszertechnikai könyvtárak
számára. Bp. 1956. Soksz. 40 p.

Molnos Lipót

x - x - x

MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÓ SZOLGÁLAT BEVEZETÉSE A KLEMENT GOTTFELD GYÁR MŰSZAKI KÖNYVTÁRÁBAN

A konstrukciós és technológiai, valamint üzemszervezési és
számvetési munkát végző szakemberek szakterületük elméleti
és gyakorlati fejlődésében csak úgy tudnak lépést tartani,
ha tájékozottak a nemzetközi haladásról és a hazai kutató-
sokról. Ezek ismeretében energiájukat nem a már megoldott
kérdésekre, hanem azok továbbfejlesztésére fordíthatják és
tudják, hogy melyek a fejlődés homlokterében álló irányza-
tok, feladatok. A műszaki publikációk nagy száma miatt a
szakirodalom nehezen tekinthető át. A tanulmányozásra egy-
részt nincs elegendő idő, másrészt a teljes irodalom még
egy igen jól ellátott műszaki könyvtárban, sem állhat meg-
közelítőleg teljes egészében rendelkezésre. E nehézségen
hivatott segíteni a dokumentáció, amely többé-kevésbé rész-
letes kivonatokban ismerteti az irodalom idevágó lényeges
anyagát. A jól működő vállalati műszaki tájékoztató szolgál-
latnak alapjában két feladata van: